

PETRU CUPCEA – PERSONALITATE A NORDULUI TRANSILVANIEI

VIOREL CÂMPEAN*

viorel_campean@yahoo.com

PETER CUPCEA – NORTHERN TRANSYLVANIA PERSONALITY

ABSTRACT: This study refers to one of the lesser known personalities of interwar Salaj, vicar Peter Cupcea.

Peter Cupcea saw daylight in Călineştii historical Maramures May 21, 1875, the Greek Catholic Cantor family Cupcea John and Mary Rednic. Other sources indicate that the date of birth May 25, 1875. He attended primary school in Ocna Şugatag and Sighet and secondary education except the fifth and sixth grades of high school when he studied in another city. Followed the Piarist Gymnasium and the last two classes of high school reform. He studied Greek Catholic theology in Budapest since 1894, graduating with „brilliant success“ in 1898.

In 1918 he was appointed assessor consistorial in 1923 honorary archdeacon in 1926 diocesan accurate. In 1932 he was transferred to the parish Going under foraneu vicar meeting and function of Salaj, depending on where it was installed on Palm Sunday (April 24, 1932). Vicar of Peter Cupcea passed away on July 17, 1940 at Şimleu Silvaniei. The rest of his life suddenly following a heart attack during the celebration of Holy Mass, the Romanian Church United of Şimleu Silvaniei.

KEYWORDS: Peter Cupcea, vicar, Greek Catholic, Şimleu Silvaniei, parish

REZUMAT: Prezentul studiu se referă la una dintre personalitățile mai puțin cunoscute ale Sălajului interbelic, vicarul Petru Cupcea.

Petru Cupcea a văzut lumina zilei la Călineştii Maramureşului istoric în 21 mai 1875, în familia cantorului greco-catolic Ioan Cupcea şi a Mariei Rednic. Alte surse precizează ca dată a naşterii 25 mai 1875. A urmat şcoala primară la Ocna Şugatag, iar studiile gimnaziale şi liceale la Sighet, cu excepţia claselor a V-a şi a VI-a de liceu când a studiat în alt oraş. Gimnaziul l-a urmat la piarişti, iar ultimele două clase de liceu la reformati. A studiat teologia greco-catolică la Budapesta, începând cu anul 1894¹, absolvind cu „succes strălucit” în 1898.

În 1918 a fost numit asesor consistorial, în 1923 arhidiakon onorar, în 1926 exactor diecezan. Din 1932 a fost transferat în parohia Şimleul Silvaniei, îndeplinind şi funcţia de vicar foraneu al Sălajului, funcţie în care a fost instalat în Duminica Floriilor (24 aprilie 1932).

Vicarul Petru Cupcea a trecut la cele veşnice în 17 iulie 1940 la Şimleu Silvaniei. A repausat subit din viaţă, în urma unui atac de cord, în timpul ofierii Sfintei Liturghii, în biserica română unită din Şimleu Silvaniei.

CUVINTE-CHEIE: Petru Cupcea, vicar, greco-catolic, Şimleu Silvaniei, parohie

Adeseori, unele personalități sunt revendicate, în mod fericit, de mai multe regiuni. Un astfel de caz avem cu personalitatea vicarului de Şimleu, Petru Cupcea, căci, deopotrivă Maramureşul istoric, ca loc de baştină, Sătmarul şi Sălajul, zone unde şi-a desfăşurat rodnică-i activitate, îl pot situa printre valorile lor umane.

* Biblioteca Judeţeană Satu Mare

1. Cornel Sigmirean, *Istoria formării intelectualităţii româneşti din Transilvania şi Banat în epoca modernă*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2000, p. 348. În această lucrare se precizează ca dată a naşterii 29 mai 1875.

Atât Satu Mare cât și Sălajul îl așează la loc de cinste în galeria personalităților locale, lucrările mai recente consacrate acestora stând drept mărturie². Nu mai puțin adevărat este faptul că, încă în timpul vieții sale, Sălajul l-a onorat așa cum se cuvine, lucrarea altui cărturar cu existența dăruită interferenței Sălaj-Sătmar fiind mărturisitoare³, părțile sătmărene cinstindu-i ceva mai târziu memoria.

Petru Cupcea a văzut lumina zilei la Călinești Maramureșului istoric în 21 mai 1875, în familia cantorului greco-catolic Ioan Cupcea și a Mariei Rednic. Alte surse precizează ca dată a nașterii 25 mai 1875⁴. Tatăl său ieșise din școala preparandială a vestitului dascăl din Sighet, Ioan Bușția. Bunicul lui Petru Cupcea, Grigore, a fost cantor la Călinești între anii 1840–1870⁵. Despre frații lui Petru Cupcea, știm doar că la trecerea sa în eternitate mai trăiau fratele Ioan precum și surorile Ileana și Anastasia.

Nobilitatea îi este atestată după ambii părinți. Tatăl său făcea parte din familia Cupcea de Budești, care fusese înnobilită în 1609 de către principele Gabriel Bethlen⁶. Înaintașii părintelui Cupcea au făcut dovada calității de nobili de-a lungul anilor⁷. Cei înnobilați fuseseră George, Ioan, Alexa, Lupu și Găvrilă Cupcea. Se pare că familia descinde din trunchiul vechii familii românești Bud de Budești⁸.

Familia Rednic de Giulești și Ciocmani, din care făcea parte mama sa, avea o atestare și mai veche, din anul 1349 primind diplomă de la Ludovic al II-lea⁹.

Interesant este că la Călinești, zeci de ani, doi membri ai familiei Cupcea și-au împărțit posturile de cantor și de învățător, cel puțin între anii 1876–1898 funcționând Petru Cupcea în calitate de “docinte” (învățător) și Ioan, tatăl viitorului vicar de Șimleu, cantor¹⁰.

Interesant ar mai fi de consemnat faptul că trei frați Cupcea întemeiază dincoace de munți comuna Cupșeni, la interferența dintre Chioar și Lăpuș (azi în județul Maramureș), unde vor avea mai mulți descendenți preoți, numeroși dintre aceștia trecând în alte zone ale Transilvaniei. Unul dintre aceștia a slujit între 1876 și 1921 aproape de Supuru de Jos, la Giorocuta, este vorba despre părintele Dumitru Cupșa, care este și ctitor al bisericii românești de zid din Giorocuta¹¹.

Petru Cupcea a urmat școala primară la Ocna Șugatag, iar studiile gimnaziale și liceale la Sighet, cu excepția claselor a V-a și a VI-a de liceu când a studiat în alt oraș. Gimnaziul l-a urmat la piariști, iar ultimele două clase de liceu la reformați¹². A fost coleg în toți anii de studiu la Sighet cu viitorul preot Iustin Pop (n. 1876 la Șișești-m. 1936), slujitor multă vreme la Gherța Mare.

2. Lucia Bălaș, Bódis Otilia, *Oameni de seamă ai Sălajului*, vol. I, Bibl. Jud. “Ioniță Scipione Bădescu”, Asociația “Prietenii Bibliotecii”, Zalău, 2004, pp. 115–116; Bujor Dulgău, Claudiu Porumbăcean, *Oameni din Sătmar*, Ed. Solstițiu, Satu Mare, 2000, pp. 74–76.

3. Ioan Ardeleanu-Senior, *Oameni din Sălaj. Momente din luptele naționale ale românilor sălăjeni*, Zalău, Așezământul tipografic „Luceafărul”, 1938, pp. 104–108.

4. Ioan Georgescu, *Din viața martirului național Petru Cupcea*, “Tribuna”, an III, nr. 171, miercuri, 31 iulie 1940.

5. Alexandru Filipașcu, *Enciclopedia familiilor nobile maramureșene de origine română*, ediție îngrijită de Ion și Livia Piso, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2006, p. 64.

6. Ioan cavalier de Pușcariu, *Date istorice privitoare la familiile nobile române*, ediția II-a, Ed. Societății culturale Pro Maramureș „Dragoș Vodă”, Cluj-Napoca, 2003, vol. II, p. 202.

7. Joódy Pál, arhivar principal comitatens, *Cercetarea calității de nobil în comitatul Maramureș. Anii 1749–1769*, Ediția II-a revăzută și adăugită de Vasile Iuga de Săliște, Traducere din limba maghiară, Ed. Societății Culturale Pro Maramureș „Dragoș Vodă”, Cluj-Napoca, 2003, p. 111.

8. Al. Filipașcu, *op. cit.*, p. 63–64.

9. Ioan cavalier de Pușcariu, *op. cit. vol. II*, pp. 326–327.

10. *Schematismus Venerabilis Cleri Dioecesis Szamosujváriensis graeci ritus catholicorum pro anno a Christo nato 1877*, Gherla, Typis Typographiae Dioecesane, 1877, p. 186; *Schematismus Cleri Dioecesis Szamosujváriensis graeci ritus catholicorum pro anno a Christo nato 1898*, Gherla, Typis Typographiae Dioecesane, MDCCCXCVIII, p. 213.

11. Născut la Husmezău (azi Câmpia Sălaj), a slujit înainte de a veni la Giorocuta la Șumal, tot în părțile Sălajului. Este înmormântat la Giorocuta. Vezi Viorel Câmpian, *Preoți din Sătmar*, mss.

12. *A Máramaroszigeti Helv. Hitv. Lyceum Értésítője (Anuarul Liceului reformat din Sighetu-Marmației) pe anul 1893/1894*, Sighet, 1894, p. 65.

A învățat foarte bine, în clasa IV-a terminând cu calificativul “eminent”¹³. Bacalaureatul l-a luat de asemenea cu calificativul „foarte bine”¹⁴.

A studiat teologia greco-catolică la Budapesta, începând cu anul 1894¹⁵, absolvind cu „succes strălucit” în 1898. Fusese coleg acolo cu Alexandru Ciura precum și cu viitorul episcop Valeriu Traian Frențiu¹⁶. Știm că a fost ales de către studenții români președinte al societății literare care funcționa în mod clandestin în seminarul din Budapesta¹⁷.

Este numit prefect de studii la Seminarul diecezan din Oradea, predând concomitent și limba română, matematica, fizica-chimia la Preparandia din localitate¹⁸. S-a căsătorit în 16 iulie 1901 la Carei cu Augusta Pteancu (n. 1880, Pomi), fiica celebrului dascăl sătmărean George Pteancu¹⁹. A fost hirotonit în 19 decembrie 1901, prima liturghie oficiind-o în 7 ianuarie 1902.

Slujește întâi la Fegiernic, din anul 1902 până în 1904. Din 1904 până în 1912 a funcționat în calitate de capelan la Carei, în același timp predând limba română și religia la Liceul piariștilor, precum și religia la școlile civile de băieți și fete din localitate. Venea într-un oraș unde populația românească era în bună măsură maghiarizată, alăturându-se luptei socrului său întru oprirea înstrăinării românilor de neam. Ajunge la Carei în august 1904²⁰.

Va colabora cu arhidiaconul Coriolan Ardelean, care venise cu câteva luni înainte în scaunul arhidiaconal, fiind succesor al fiului lui Petru Bran, dr. Felician Bran. A locuit în Carei pe str. Jókai la numărul 15, “în cvartirul capelanului”. Din septembrie 1908 înaltul post de arhidiacon îl va ocupa Romul Marchiș. Petru Cupcea va fi atașat în perioada careiană de unul dintre predecesorii săi în funcțiile de capelan și profesor la piariști, pr. George Mureșan. Acesta, împreună cu soția Silvia Pereni, vor fi nași copiilor din familia Cupcea născuți la Carei, părintele Mureșan fiind deja paroh la Moftinu Mic, acolo unde avea să aibă atât de pătimit în vremea silnicei afilierei a unor parohii românești la Episcopia de Hajdudorog.

La Liceul piarist venea pe un post în care lucraseră înaintea sa preoți-profesori precum Ioan Marchiș, Teodor Dringo, George Mureșan sau Ignățiu Szabo. Petru Cupcea avea câte o oră de limba română pe săptămână cu elevii români din fiecare clasă. Dintre numele elevilor pe care pe care i-am remarcat în anii de funcționare a lui Petru Cupcea la Carei i-am remarcat pe viitorii preoți greco-catolici Emil Lobonțiu și Vasile Marchiș²¹.

Participă la viața culturală, politică și economică a românilor din aceste părți. Astfel, în 1906 îl găsim printre fondatorii băncii românești “Arina” din Sanislău, alături de alți luptători ai inteligenței române din aceste părți²². Pe importantul târm bancar a funcționat “în ceasurile de răgaz, bucuros” câțva timp în calitate de contabil al filialei Băncii “Albina” din aceste părți²³. În 31 august 1909 se află la Baia Mare, unde s-a constituit Partidul Național Român comitatens Satu Mare, fiind ales în comitetul cercual Carei, a cărui funcție de președinte o preluase vice-arhidiaconul Romul Marchiș²⁴.

13. Értésítő a Máramarosszigeti kegyes-tanítórend Algymnaziumról az 1889/1890 Tanév végen (Anuarul liceului piarist din Sighetu-Marmației), A Máramarosi Részvény-Nyomdájában, 1890, p. 38.

14. I. Ardeleanu-Senior, *op. cit.*, p. 104.

15. Cornel Sigmirean, *Istoria formării intelectualității românești din Transilvania și Banat în epoca modernă*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2000, p. 348. În această lucrare se precizează ca dată a nașterii 29 mai 1875.

16. I. Georgescu, *art. cit.*

17. I. Ardeleanu-Senior, Ioan, *op. cit.*, p. 106.

18. Petru Tămaian, *Istoria Seminarului și a educației clerului diecezei române-unite de Oradea*, Tipografia și litografia românească, Oradea, 1930, p. 78.

19. D.J.A.N. Satu Mare, *Colecția registrelor parohiale și de stare civilă*, dosar 290, f. 48 v.–49.

20. *Idem*, dosar 292, f. 105.

21. A Kegyes Tanítórendiek vezetése alatt álló Nagy-Károly Rom. Kath Nagy-Gimnazium Értésítője az 1911/1912 Tanévben (Anuarul Liceului piarist din Carei pe 1911/1912), Nagy-Károly, 1912, p. 10.

22. *** *Lupta românilor din județul Satu Mare pentru făurirea statului național unitar român. Documente 1848–1918*, București, 1989, p. 323.

23. I. Georgescu, *art. cit.*

24. *** *Lupta românilor din județul Satu Mare pentru făurirea statului național unitar român. Documente 1848–1918*, București, 1989, p. 351.

Din 1912, vreme de trei decenii a slujit cu devotament la Supuru de Jos, ca paroh și protopop. Încă din iulie 1912 părintele Cupcea nota în registrele parohiale careiene în calitate de „paroh de Supuru de Jos”²⁵.

Este interesant de privit cum arăta parohia Supuru de Jos în acei ani. Într-un șematism întocmit în 1909 de Episcopia greco-catolică de Oradea, căreia îi aparținea atunci Supuru de Jos, deci cu trei ani înainte de venirea părintelui Cupcea de la Carei, unul dintre cele 19 vice-arhidiaconate (echivalentul protopopiatului de astăzi) din cadrul episcopiei era intitulat al Supurului de Jos, unde își avea de altfel și sediul. Pentru acel an 1909, când paroh-protopop era Ludovic Rezei, la Supuru de Jos trăiau 1144 de greco-catolici, 40 romano-catolici, 1 ortodox, 108 helveți și 124 de izraeliți²⁶. Între predecesorii lui Petru Cupcea în funcția de paroh și protopop de Supuru de Jos ori de Codru, cum s-a mai numit protopopiatul de-a lungul anilor, afară de pomenitul Ludovic Rezei îi consemnăm, în ordine cronologică pe canonicii Ioan Kuuk de Cupșeni, George Juhasz, pe fratele episcopului Ioan Szabo, Samuil, și pe Mihail Cinca²⁷.

Este menționat în lucrări de specialitate ca unul dintre protopopii cu nivel de pregătire superior, capabili de a realiza alături de vicari și de conducătorii laici ai românilor acțiuni politice și culturale de răsunet. Protopopul Petru Cupcea este onorant alăturat de numele unor ilustre figuri de protopopi: Ioan Galu, Gabriel Cherebețiu ori Alimpiu Barbuloviciu, acesta din urmă ajuns și el pe scaunul vicarial de la Șimleu²⁸. Militant pentru ridicarea culturală și politică a românilor de pe aceste meleaguri, a fost mereu în fruntea acțiunilor desfășurate în anii aceștia.

Atitudinea sa românească a fost evidentă și în ziua de 7 decembrie 1916, când din ordin s-au tras clopotele de bucurie că Bucureștiul căzuse pradă atacatorilor, părintele Petru Cupcea plângând “amar și încă multă vreme apoi”²⁹.

A luat parte la evenimentele fericite pentru neamul românesc din toamna anului 1918. A fost prezent în 22 noiembrie 1918 la Tășnad, când s-a constituit C.N.R. cercual Tășnad. În ultima parte a adunării, care i-a ales în fruntea comitetului executiv pe dr. Coriolan Steer, pr. Domițian Cupșa, George Filip, Vasile Pustai și inv. Teodor Mureșan, au cuvântat prot. Antoniu Băliban, inv. Ioan Matei și Petru Cupcea, care a și donat 500 de coroane pentru consiliu³⁰.

După propriile mărturii, la Supuru de Jos, „în ultimele zile ale lunii noiembrie, sătenii au ținut o întrunire, cu care prilej toți au subscris actul de adeziune la unirea Transilvaniei cu patria mamă, și pentru stabilirea delegaților ce urmau să ia parte la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia. Printre cei ce au participat la adunarea cea mare de la 1 decembrie 1918, m-am aflat și eu, spre bucuria-mi nespusă”³¹. Atitudinea lui fățiș românească, concretizată în ridicarea steagului românesc pe turla bisericii, după întoarcerea de la Alba-Iulia, a stârnit mânia hoardelor secuiești. Aceste hoarde, conduse de către locotenenții Horváth István și Neumann Imre vin în Supuru de Jos în 4 ianuarie 1919, deloc întâmplător; îl căutau pentru a-l spânzura pe învățătorul local, locotenent Ioan Matei, comandantul gărzilor românești din cercul Tășnad³². “S-au mulțumit” cu agresiunea părintelui Cupcea, “nimicind totul tot așa și casa parohială”³³.

Petru Cupcea a protestat telefonic și telegrafic împotriva celor întâmplătoare, la organele județene, precum și la Ministerul de Război. A cerut și a reușit să recapete steagul tricolor, care a doua zi a fost înălțat de

25. D.J.A.N. Satu Mare, *Colecția registrelor parohiale și de stare civilă*, dosar 293, f. 78.

26. *Schematismus Venerabilis Cleri Magno-Varadinensis Graeci-Ritus Catholicorum ad annum Jesu Christi 1909, a restaurata autem sacra cum sancta romana ecclesia unione anno 209*, Nagyvárad. Typis “Carmen” – Kolozsvár, 1909, p. 198.

27. V. Câmpăan, *Preoți din Sătmar*, mss.

28. Ioan Ciocian, *Biserica și societatea românească din Transilvania. Vicariatul Silvaniei în a doua jumătate a secolului al XIX-lea*, Ed. “Vasile Goldiș” University Press, Arad, 2000, p. 68.

29. I. Ardeleanu-Senior, *op. cit.*, p. 106.

30. Viorel Ciubotă, *Lupta românilor sătmăreni pentru unire (1918–1919)*, Editura Muzeului Sătmărean, Satu Mare, 2004, p. 121.

31. Paul Abrudan, *Din consemnările participanților la lupta pentru unirea Transilvaniei la România*, în “Acta Musei Porolissensis”, Zalău, VII/1983, p. 301.

32. V. Ciubotă, *op. cit.*, p. 214.

33. Cornel Grad, *Rapoarte și memorii privind activitatea Consiliilor și Gărzilor Naționale Române din comitatele Sătmar, Sălaj, Bihor și Arad (Decembrie 1918-Martie 1919)* în Acta Musei Porolissensis, V, Zalău, 1981, p. 528.

către secui, la cererea expresă a părintelui, din nou pe turla bisericii, în sunetele imnului „Pe-al nostru steag” intonat de mulțimea adunată să vadă un asemenea eveniment³⁴.

Victoria din acea zi îi va fi plătită cu vârf și îndesat peste o lună. În 5 februarie 1919 este arestat, dus la Tășnad, însoțit fiind de preoteasă. Ordinul de deținere venea de la regimentul de honvezi 32 care staționa la Tășnad. La solicitarea preotesei, i s-a răspuns că părintele fusese arestat pentru că „poporenii din jur au distrus linia telefonică și ca aceasta să nu se mai întâmple în viitor protopopul Cupcea va fi luat de ostatic, fiind cunoscut că poporul îl iubește [...]” apoi Augusta Cupcea a fost trimisă acasă, „să grijească de telefon”. În 6 februarie ea nu-și găsește locul și se duce la Carei, unde află că soțul va fi dus la Debrețin. Acestuia i se fabricase o nouă acuzație, anume că printr-o telegramă adresată dr. Meseșan din Șimleu ar fi chemat trupele române. „D-na a fost împreună cu dl. Filep și reprezentantul Legațiunii la min. a republicii maghiare, Berinkey, unde s-a predat cazul și s-a făcut protest însă despre ancheta promisă și eliberarea lui nu am primit nici o știre”³⁵.

Părintele Cupcea era deja la Curtea Marțială din Debrețin, în 8 februarie fiind deferit ca „spion valah”. Un soldat brutal a aprins un chibrit vrând să i-l pună în barbă. Altul i-a spus: „Mai rostește un Tatăl nostru! Cel din urmă!”, un al treilea arătându-i niște ciomege a zis: „Cu astea-ți vom zdrobi capul!”³⁶. A fost apoi scos din temniță de către soldații secui și bătut crunt în mijlocul unei străzi din oraș, până aceștia au crezut că este mort. A doua zi a fost găsit de o patrulă de jandarmi, dus la spital, unde s-a zbatut „între viață și moarte timp de 35 de zile”.

Cazul lui a fost raportat Consiliului Național Român Bihor, de către dr. Alexandru Pteancu, pe atunci profesor la Beiuș, cerând intervenția acestuia la guvernul de la Budapesta. Cazul părintelui Cupcea a fost luat în discuție de C.N.R. Bihor în 16 februarie, când au fost relatate pățaniile acestuia și faptul că la acea dată era internat în spitalul din Debrețin³⁷. Alexandru Pteancu nu era nimeni altul decât fratele soției sale Augusta.

Cu mare greutate i s-a dat voie soției și celor două fiice mai mari să îi vegheze durerile în spital. A rămas la spitalul din Debrețin până în 11 martie 1919³⁸. Evenimentele erau sângeroase, astfel că, internat la curtea episcopescă din Oradea, a fost nevoit să părăsească localul acesta în 24 martie 1919, cazându-se la un hotel³⁹. A rămas refugiat în Oradea până la venirea armatei române, adică până în 20 aprilie 1919⁴⁰.

Întrebat de un ziarist ce gând l-a copleșit când a fost atacat pe străzile Debreținului, a răspuns: „M-am gândit la copilașii și la soția mea, cari rămân fără sprijin; ei însă vor putea fi mândri, că și sângele tatălui lor a fost învrednicit să fie vărsat pentru aceea Românie Mare, care le va fi patria dulce de mâine”⁴¹.

A bolit și la revenirea în Supuru de Jos, unde găsisese tot, casă, acareturi, devastate, rănilor vindecându-i-se abia peste un an. Pentru patriotismul său, după liniștirea apelor de după acea fierbinte iarnă a lui 1919, Petru Cupcea a fost decorat cu ordinul “Răspłata Muncii pentru biserică”, clasa I. De fapt, a fost singura decorație pe care a acceptat-o, însă i s-a mai oferit de două ori ocazia, refuzând.

În 1918 a fost numit asesor consistorial, în 1923 arhidiacon onorar, în 1926 exactor diecezan. Din 1932 a fost transferat în parohia Șimleul Silvaniei, îndeplinind și funcția de vicar foraneu al Sălajului, funcție în care a fost instalat în Duminica Floriilor (24 aprilie 1932)⁴².

A deținut acolo funcția de președinte de onoare a Ligii Antirevizioniste. În repetate rânduri a fost membru în consiliul județean, iar în 1937 a fost ales președintele acestuia.

34. P. Abrudan, *art. cit.*, p. 305.

35. C. Grad, *art. cit.*, pp. 544–545.

36. I. Georgescu, *art. cit.*

37. V. Ciubotă, *op. cit.*, pp. 214–215.

38. I. Georgescu, *art. cit.*

39. *Ibidem*.

40. P. Abrudan, *art. cit.*, p. 306.

41. I. Ardeleanu-Senior, *op. cit.*, p. 108.

42. *Ibidem*, p. 106.

A scris lucrări didactice: „Gramatica limbii române pentru elevii maghiari” („Teljes román nyelvtan. Alaktan és Mondattan”), Ed. Stampfel, Budapesta, 1906, această lucrare fiind cuprinsă în programa Liceului piarist din Carei în anii când a predat autorul; „Geometrie pentru preparandii”, 1909, Institutul tipografic și de editură “Victoria”, Șimleu. Acest manual era unicul aprobat de către Ministerul de Culte și Instrucțiune Publică pentru preparandiile românești din Ardeal.

În 1897 a tradus lucrarea „Madona de la Lourdes” de Dr. Ackerl, apărută într-un tiraj de 20.000 de exemplare, lucru datorat ajutorului material al fabricantului Ioan Iax din Linz⁴³. În manuscris i-au rămas un manual de „Fizică” și unul de „Matematică” pentru școli normale, precum și alte lucrări de natură religios-morală.

Face parte din acea generație de studenți la Budapesta care au fondat “Luceafărul”. Încă teolog fiind a colaborat la „Dreptatea”, cotidian timișorean, apărut între decembrie 1893 și aceeași lună a anului 1897, editat de către dr. Cornel Diaconovici, printre redactori numărându-se Elie Dăianu, Adrian P. Deseanu, G. Candrea, iar dintre numeroșii colaboratori îi amintim aici pe Sextil Pușcariu, Silvestru Moldovan, Victor Vlad-Delamarina⁴⁴. Contribuția lui Petru Cupcea se regăsește în articole de fond, cu caracter social, politic și de afirmare românească. A mai colaborat și la “Păstorul sufletesc”, revistă omiletico-pastorală, care a apărut între 1906–1931, succesiv la Șimleu Silvaniei, Făgăraș și Lugoj⁴⁵; “Răvașul”, revistă creștinească de cultură condusă de către Elie Dăianu⁴⁶; “Unirea”, etc.⁴⁷

Familia i-a fost binecuvântată cu șase copii, din care patru au ajuns la maturitate: Maria, Lucia, Salvator-Petru și Emilia. Părintele Cupcea a depus mari eforturi pentru a-și purta la școală tusaltru copiii.

Maria, prima născută din familie, a văzut lumina zilei în 1903 la Fegiernic. A urmat școala primară la Carei, iar gimnaziul și liceul la Beiuș. În 1920 s-a înscris la Conservatorul de Muzică și Artă Dramatică din Cluj, absolvind în 1926 secția pian iar în 1928 secția compoziție. Din 1924 s-a înscris și la secția dramă (teatru), pe care o absolvă în 1929. În timpul studenției a funcționat ca secretară la un liceu, precum și ca profesoară auxiliară de pian, pentru a se putea întreține. S-a căsătorit cu dr. Victor Munteanu, căsnicie care a durat până în anul 1943.

În toamna anului 1929 se angajează ca profesoară de muzică, mai întâi la Liceul din Turda, apoi la Liceul Principesa Ileana, astăzi Mihai Eminescu, din Cluj-Napoca. Concomitent era angajată a Teatrului Național clujean. Deși avea vocație actoricească, nu a renunțat la cariera profesorală până în momentul nefericitului refugiu de după Dictatul de la Viena.

S-a impus prin talent, prezență scenică, distincție și mai ales frumusețe. A debutat cu rolul Tofana din „Patima roșie” de Mihail Sorbul. A debutat în film în 1957 în „Citadela sfârâmată”, de-a lungul anilor mai interpretând roluri în „Sărutul”, „Amintiri din copilărie”, „Patima”, „Trei zile și trei nopți”⁴⁸. Fiul său, reputatul biolog Dan Munteanu este membru corespondent al Academiei Române⁴⁹.

Salvator-Petru s-a născut în 6 august 1908 la Carei⁵⁰. Studiile liceale le-a urmat la Beiuș, Oradea și Șimleu Silvaniei. A studiat filosofia (1925–1929) și medicina (1933–1939) la Cluj. Doctorat în medicină. A avut specializări în psihiatrie, igienă și igienă școlară. A fost profesor de filosofie la Zalău, șef al secției de cercetare științifică de la Fac. de Medicină din Cluj, în refugiu la Sibiu, și șef de lucrări la Catedra de Igienă Generală (1941–1943), prof. univ., șef al catedrei de Igienă Specială (1949–1950).

43. *Ibidem*, p. 106.

44. Georgeta Răduică, Nicolin Răduică, *Dicționarul presei românești (1731–1918)*, Ed. Științifică, Buc., 1995, p. 168.

45. I. Georgescu, *Din presa periodică în România*, Ed. Revistei „Vestitorul”, Oradea, 1938, p. 151.

46. *Ibidem*, pp. 137–148.

47. I. Georgescu, *art. cit.*

48. Tudor Caranfil, *Dicționar de filme românești*, ediția III-a revăzută și adăugită, București, Litera Internațional, Chișinău, Litera, 2003, p. 213; V. Câmpian, *O artistă emerită din familia Cupcea*, „Mesagerul albastru”, Satu Mare, an I, nr. 1, aprilie 2010, pp. 6–7.

49. Fornade, Dan, *Personalități clujene (1800–2007)*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2007, pp 388–389.

50. D.J.A.N. Satu Mare, *Colecția registrelor parohiale și de stare civilă*, dosar 293, f. 29 v.

În 1945 a fost secretar general în Min. Sănătății. După război a fost numit reprezentant al României la Organizația Mondială a Sănătății.

Între 1948–1950 a fost decan al Fac. de Igienă din Cluj, iar între 1950–1958 a fost șef al catedrei de Igienă generală. Împreună cu acad. Aurel Moga a inițiat primele cercetări în țară asupra epidemiologiei bolilor cardiovasculare și a gușii endemice. A întreprins numeroase campanii de igienizare. S-a îngrijit de organizarea și acordarea de ajutoare populației afectate de seceta din 1945–1946.

A publicat peste 100 de lucrări în domeniul psihologiei, psihiatriei, igienei mintale, igienei generale, biotipologiei și sănătății publice și a fost membru al mai multor societăți științifice din țară și din străinătate. A studiat efectele excesului de clor în apă sau aer asupra sănătății, ale bioxidului de sulf din aer. A decedat în 31 dec. 1958 la Cluj⁵¹.

Emilia-Clotild s-a născut în 21 august 1910 la Carei⁵². A urmat școala generală la Carei, iar liceul l-a urmat la Cluj, absolvind în 1928, la „Regina Maria”, astăzi „Mihai Eminescu”. Pentru un an s-a întors în orașul natal, a revenit apoi la Cluj, înscriindu-se la Facultatea de Științe, secția științele naturii, de la Universitatea Regele Ferdinand I. După absolvire revine lângă părinți, care între timp se mutaseră la Șimleu, predând în anul școlar 1936/1937 științele naturale la Școala Normală din localitate. Profesorul Borza o cheamă cu insistență la Cluj, angajând-o la Comisiunea Monumentelor Naturii.

A obținut doctoratul, urmând apoi o frumoasă carieră universitară, pe parcursul căreia a publicat numeroase lucrări de fiziologia plantelor și de microbiologie, fie ca singur autor, fie în colaborare cu membrii colectivului în care a lucrat.

Despre fiica *Lucia*, profesoară de educație fizică, știm că a fost căsătorită cu Leontin Ghergariu, director multă vreme la gimnaziul din Zalău, apoi inspector la Cluj-Napoca. Aleasă adesea “regina frumuseților Sălajului”, știm că împreună cu soțul său au înființat un muzeu la Zalău; soțul s-a ocupat de culegerea folclorului, ea ocupându-se de selectarea modelelor de țesături și cusături care au fost expuse⁵³.

Vicarul Petru Cupcea a trecut la cele veșnice în 17 iulie 1940 la Șimleu Silvaniei, într-o zi de miercuri. A repausat subit din viață, în urma unui atac de cord, în timpul oficierei Sfintei Liturghii, în biserica română unită din Șimleu Silvaniei. „Tribuna” preciza că repausatul era „plâns de toată suflarea românească a Sălajului, canonicul Petru Cupcea, unul din purtătorii stindardului naționalismului român, în vremurile de grea încercare dinaintea războiului mondial”⁵⁴. A fost înmormântat la Șimleu Silvaniei în 19 iulie 1940. Ceremonia funerară a fost onorată de către prefectul Sălajului, col. Oprea, cuvântările fiind rostite de pr.-prof. Ioan Ossian, dr. Alexandru Aciu, d-na Epovoreanu și Ioan Georgescu, al cărui discurs, care prezenta principalele repere biografice ale repausatului, avea să fie publicat în „Tribuna” din 31 iulie 1940.

În 30 mai 2009 comunitatea din Supuru de Jos, parohie unde părintele Petru Cupcea a slujit cea mai mare perioadă din viață, i-a cinstit memoria, așa cum se cuvine. Astfel, din acea zi școala de arte și meserii din localitate poartă numele ilustrului preot-cărturar. Un bust amplasat în fața instituției amintește tuturor trecătorilor pe drumul ce leagă Satu Mare de Zalău numele vicarului Petru Cupcea⁵⁵.

51. Florea Marin, *Vieți dedicate omului*, vol. VI, 1997, pp. 43–60; D. Fornade, *Personalități clujene (1800–2007)*, Cluj-Napoca, 2007, p. 170.

52. D.J.A.N. Satu Mare, *Colecția registrelor parohiale și de stare civilă*, dosar 293, f. 53 v.

53. Dănuț Pop, *Cultură și societate în județul Sălaj (1918–1940)*, Ed. Caiete silvane, Zalău, 2000, p. 209, 222.

54. „Tribuna”, vineri, 19 iulie 1940.

55. V. Câmpăan, *Omagierea vicarului Petru Cupcea la Supuru de Jos*, „Informația de duminică”, Satu Mare, an VII, nr. 338, 31 mai 2009, p. 3.